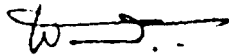

คำนำ

หนังสือคนดีศรีอุบล จัดพิมพ์เพื่อเป็นที่ระลึกในการจัดงานวัน “พระประทุมวรราชสุริยวงศ์ (เจ้าคำผง)” ในวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๑ และนับเป็นปีที่สอง ที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ในจังหวัดอุบลราชธานี อาทิ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานี สภาวัฒนธรรมจังหวัด เทศบาลเมืองอุบลราชธานี หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ อุบลราชธานี โรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดกรมสามัญศึกษา โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น จังหวัดอุบลราชธานี สำนักศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มลูกหลานเมืองอุบลราชธานี ฯลฯ ร่วมกันจัดขึ้น เพื่อแสดงความกตเวทิตาต่อพระประทุมวรราชสุริยวงศ์ ผู้ก่อตั้งเมืองอุบลราชธานี และเพื่อถวายเป็นสักการะแก่ดวงวิญญาณของท่านเจ้าเมือง

ขอขอบคุณคณะกรรมการทุกหน่วยงานที่ร่วมแรงร่วมใจเสียสละทั้งกำลังกาย กำลังทรัพย์ สติปัญญาในการจัดงานครั้งนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการจัดงานครั้งนี้ จะเป็นการจุดประกายความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาจังหวัดอุบลราชธานีให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมชาย วงศ์เกษม)

อธิการบดีสถาบันราชภัฏอุบลราชธานี

ประธานศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานี

๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
พระประทุมวรราชสุริยวงศ์ (เจ้าคำผง)	3
พระอริยวงศาจารย์ (สั้ย บุตรโบล)	9
ท่านพนฺธุโล (ดี)	11
ท่านเทวธมฺมี (ม้าว)	13
พระอริยกวี (อ่อน)	15
พระครูวิโรจน์รัตโนบล (บุญรอด นนฺตโร)	17
พระอุบาลี คุณฺฐปมาจารย์ (จันทร สิริจันฺโท)	19
สมเด็จพระมหาวิริยวงศ์ (อ้วน ดิสฺโส)	21
พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล	23
พระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต	25
พระโพธิญาณเถระ (ชา สุภทฺโท)	27
พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์วงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์	31
หม่อมเจียงคำ ชุมพล ณ อยุธยา	34
หม่อมเจ้าหญิงบุญจิราธร (ชุมพล) จุฑาธุช	35
นายเลียง ไชยกาล	36
นายฟอง สิทธิธรรม	37
นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์	38
นางอรพิน ไชยกาล	39

พระประทุมวรราชสุริยวงศ์ (เจ้าคำผง) ผู้ก่อตั้งเมืองอุบลราชธานี

ท่านเป็นบุคคลผู้เปี่ยมด้วย
คุณธรรม เมตตาธรรม กรุณา
ธรรม ต่อพสกนิกรชาวอุบลราชธานีอย่าง
เหลือล้น ในฐานะข้าราชการ ท่านเป็น
ข้าราชการบริพารผู้ก่อปรด้วยความซื่อสัตย์สุจริต
เป็นแม่ทัพคนสำคัญของพระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกและเป็นผู้ประสาน
สัมพันธไมตรี อันดีระหว่างหัวเมืองอีสาน
กับกรุงเทพฯ.....

พระปฐมวราชสุริยวงศ์ (เจ้าคำผง) เจ้าเมืองอุบลราชธานี คนที่หนึ่ง

๒ ชาติภูมิ พระปฐมวราชสุริยวงศ์ (เจ้าคำผง) เป็นบุตรเจ้าพระตา และนางบุตติมีพี่น้องร่วมท้องเดียวกัน 7 คน คือ พระวอ เจ้าคำผง เจ้าทิดพรหม นางอุษา นางสิมมา นางราตรี และนางแท่ง ได้แต่งงานกับเจ้านางต้อยซึ่งเป็นบุตรของเจ้าอุปฮาดธรรมเทโว (หมาน้อย) มีบุตรด้วยกัน 9 คน คือ ท้าวโท ท้าวทะ ท้าวแพง ท้าวภูทอง นางพิม นางคำ นางอุษา นางคำสิง นางจำปา เมื่อเกิดเหตุบาดหมางระหว่างเวียงจันทน์กับเจ้าพระวอเจ้าพระตา จนเจ้าพระวอเจ้าพระตาต้องอพยพครอบครัวจากหนองบัวลุ่มภู มาตั้งบ้านเรือนที่บ้านดู่บ้านแก แขวงนครจำปาศักดิ์ฯ เจ้าคำผงได้อพยพติดตามมาด้วยตลอด ได้ร่วมต่อสู้ศึกเวียงจันทน์จนกระทั่งเจ้าพระวอถึงแก่อสัญกรรมในการสงครามเมื่อเหลือกำลังที่หาดทานศึกได้จึงได้เขียนสาส์นขอความช่วยเหลือจากพระเจ้ากรุงธนบุรี ขอเป็นข้าขอบขัณฑสีมากองทัพไทยฯ เข้าช่วยเหลือตีเวียงจันทน์ จำปาศักดิ์ จึงได้กลายเป็นประเทศราชขึ้นกับกรุงธนบุรีตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาหลังศึกเวียงจันทน์ เจ้าคำผงได้ทำหน้าที่นายกองคุมพลที่บ้านดู่บ้านแกสืบต่อจากบิดา ภายหลังได้เสกสมรสกับเจ้านางต้อยบุตรเจ้าอุปฮาดธรรมเทโว (หมาน้อย) เจ้านครจำปาศักดิ์จึงแต่งตั้งให้เป็นพระปฐมสุรราช ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โปรดเกล้าฯ ให้พระราชทานบรรดาศักดิ์พระปฐมสุรราชเป็นพระปฐมวราชสุริยวงศ์ ครองเมืองอุบลราชธานีในปี พ.ศ. 2335

พระปฐมวราชสุริยวงศ์ เป็นบุคคลผู้เปี่ยมด้วยคุณธรรม เมตตาธรรม กรุณาธรรม ต่อพสกนิกรชาวอุบลราชธานีอย่างล้นเหลือ ในฐานะข้าราชการท่านเป็นข้าราชการบริพารผู้ก่อรับด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เป็นแม่ทัพคนสำคัญของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และเป็นผู้ประสานสัมพันธไมตรีอันดีระหว่างหัวเมืองอีสานกับกรุงเทพฯ

กรณีศึกษาที่สำคัญ

1. การก่อตั้งเมืองอุบลราชธานี และการสร้างวัดวาอารามต่างๆ หลังจากสร้างเมืองบริเวณดงอูผึ้ง ริมฝั่งแม่น้ำมูลแล้ว โปรดให้สร้างวัดหลวงเพื่อเป็นที่สถิตยของท่านหอเจ้าแก้วหลักคำ ต่อมามีการสร้างวัดเหนือ วัดกลาง วัดใต้ วัดป่าใหญ่ วัดหนองยาง สำหรับวัดหนองยางเป็นวัดกรรมฐานเพราะอยู่นอกเมืองออกไป

2. การปกครองและการศาสนา แม้จะไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนแต่ก็เชื่อว่าพระปฐมวรราชสุริยวงศ์ คงจะปกครองไพร่ฟ้า ประชาชนด้วยความเป็นธรรมและสงบเรียบร้อยสมตามพระประสงค์ของเจ้าพระตาผู้เป็นบิดา เห็นได้จากการทนบำรุงการศาสนาและการศึกษาในเขตอุบลราชธานี

3. ด้านการสงคราม ได้เข้าช่วยเหลือการสงครามระหว่างไทยกับหัวเมืองประเทศราชหลายต่อหลายครั้ง จนถึงว่าเป็นเมืองข้าหลวงผู้จงรักภักดีต่อกรุงเทพฯ สงครามที่พระประทุมฯ มีส่วนในการปราบปราม เช่น

3.1 สงครามปราบเขมรใน พ.ศ. 2323 สาเหตุเนื่องจากในเขมรเกิดกบฏ พระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดเกล้าฯ ให้พระยามหากษัตริย์ศึก และพระอนุชาเป็นแม่ทัพ พระปฐมวรราชสุริยวงศ์ (ขณะนั้นเป็นพระประทุมสุรราช) ท้าวทิตพรหม ท้าวกำ ท้าวหน้า ท้าวคำสิงห์ (บุตรท้าวหนึ่ง) ได้ถูกเกณฑ์ทัพในคราวนี้ด้วย แต่ปราบเขมรไม่ทันสำเร็จ ทางธนบุรีเกิดจลาจล เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก จำต้องยกทัพกลับ เมื่อจัดการบ้านเมืองเรียบร้อยแล้ว ได้ปราบดาภิเษกขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติทรงพระนามว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระปฐมวรราชสุริยวงศ์ ท้าวทิตพรหม ท้าวกำ จึงขอพระราชทานย้ายครอบครัวจากบ้านดู่ บ้านแก แขวงนครจำปาศักดิ์มาตั้งมั่นที่ห้วยแจะแม่ ท้าวหน้าและท้าวสิงห์ขอไปตั้งครอบครัวอยู่ที่บ้านสิงห์ท่า ด้วยความชอบในราชการสงครามครั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงอนุญาตจึงได้ยกครอบครัวมาในปี พ.ศ. 2325

3.2 สงครามปราบกบฏอ้ายเชียงแก้ว อ้ายเชียงแก้วแสดงตนเป็นผู้วิเศษ มีคนนับถือมากและยกกำลังมาล้อมจำปาศักดิ์ เจ้านครจำปาศักดิ์กำลังประจวบด้วยทรงชราภาพมากและถึงแก่พิราลัย เจ้าหน่อเมือง (โอรส) พร้อมด้วยญาติวงศ์หนีจากจำปาศักดิ์ไปอยู่กับข้าพะนัง ความทราบถึงกรุงเทพฯ จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้พระยานครราชสีมา (ทองอิน) ยกทัพไปปราบอ้ายเชียงแก้วและจัดการปกครองเมืองจำปาศักดิ์ให้เรียบร้อย แต่ไม่ทันที่ทัพหลวงจะยกไปถึงพระประทุมสุรราช (ขณะนั้นยังอยู่ที่ห้วยแจระแม) พร้อมด้วยท้าวกำยกกำลังไปตีอ้ายเชียงแก้วที่แก่งตะนะกองทัพอ้ายเชียงแก้วแตกพ่าย อ้ายเชียงแก้วเสียชีวิต พอดีกองทัพพระยานครราชสีมาไปถึง จึงพากันไปที่จำปาศักดิ์ ปราบปรามพรรคพวกอ้ายเชียงแก้วจนราบคาบ

และด้วยความชอบในการศึกครั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงโปรดเกล้าฯ ให้ยกฐานะบ้านห้วยแจระแมขึ้นเป็นเมืองอุบลราชธานีพระราชทานบรรดาศักดิ์ (เจ้าคำผง) แต่งตั้งเป็นพระประทุมวรราชสุริยวงศ์

พระประทุมวรราชสุริยวงศ์ (เจ้าคำผง) ถึงแก่อนิจกรรมใน พ.ศ.2338 ครองเมืองอุบลราชธานีได้ 3 ปี นับตั้งแต่สร้างเมืองอุบลราชธานีเป็นเจ้าเมืองคนแรกแห่งเมืองอุบลราชธานี

ลิ้มแก้ววัดหลวง เมืองอุบลฯ (๗) ปรากฏในปีที่

สถิตินิเวศน์วัดป่าน้อย (มณีวนาราม) เมืองอุบลราชธานี

พระอริยวงศาจารย์ (ส่วย บุตรโربول)

ปฏิรูปคณะ สงฆ์ตรงแบบแผน ทวีเขตแดนประกาศพระศาสนา
 จัดการสอนปริยัติธรรมตามคําสั่ง เสริมตำราอักษรไทยในหมู่ชน
 สร้างหอไตรหอพระบาทพงาดเด่น ด้วยมองเห็นคุณค่ามหาคุณ
 มรดกที่ภูมิใจไทยทุกคน สัมฤทธิ์ผลสู่เมืองปราชญ์ราชธานี

พระอริยวงศาจารย์ (ส้าย บุตรโบล)

ชาติภูมิ พระอริยวงศาจารย์ (ส้าย บุตรโบล) เกิดที่บ้านกวางดำ อำเภอเมืองใน จังหวัดอุบลราชธานี

การพระศาสนา พระอริยวงศาจารย์ (ส้าย บุตรโบล) ศึกษาพระปริยัติธรรม ที่วัดสระเกศ กรุงเทพฯ สำเร็จเปรียญ 3 ประโยค ต่อมาได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นผู้ใหญ่อยู่ที่วัดป่าน้อย (วัดมณีวนา ราม) ในเมืองอุบลราชธานี จนได้เป็นเจ้าคณะเมืองอุบลราชธานี รับพระราชทินนามว่า “เจ้าคุณพระอริยวงศาจารย์ญาณวิมลอุบลสังฆปาโมกข์” พระอริยวงศาจารย์ ได้บริหารคณะสงฆ์เมืองอุบลให้เป็นระเบียบแบบแผน จัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมและหนังสือไทยให้เป็นที่แพร่หลายในหมู่สงฆ์ อุปาสก อุปาสิกา โดยมอบหมายให้พระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิกำกับดูแลนักเรียนต่างๆ ทั้งในเมืองและนอกเมือง นับเป็นการเริ่มต้นของความเป็นเมืองปราชญ์อย่างแท้จริง

การสถาปตยกรรม พระอริยวงศาจารย์ มีความรู้ความชำนาญด้านสถาปตยกรรมเป็นพิเศษ ท่านได้สร้างศาสนสถานสำคัญขึ้น 2 หลัง ในวัดทุ่งศรีเมือง คือ อุโบสถ หรือหอพระบาท สำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปปางจำลอง รูปลักษณะสถาปตยกรรมเป็นแบบรัตนโกสินทร์ผนังภายในอุโบสถจารึกจิตรกรรมฝาผนังเล่าเรื่องนิทานชาดกในพุทธศาสนา ผสมผสมกับวิถีชีวิตพื้นเมืองของชาวอุบล จัดเป็นจดหมายเหตุที่มีค่ายิ่งของชาติไทย ศาสนสถานอีกหลังหนึ่ง คือ หอไตรกลางน้ำ สำหรับประดิษฐานพระไตรปิฎก ลักษณะสถาปตยกรรมเป็นแบบผสมผสานระหว่างศิลปะพม่า ล้านช้าง และรัตนโกสินทร์ ผนังประตูหน้าต่างด้านในจารึกจิตรกรรมเป็นรูปทวารบาล

ท่านพนฺธุโล (ดี)

พระเถระนักปฏิบัติ
 “สุปัญฺณาราม”
 แผ่นคำสอนพระราชกิจ
 วัดพัฒนบุรี

นิมิตวัดริมทำน้ำ
 เป็นอาชามธรรมยุต
 ธรรมสถิตบริสุทธิ์
 มวลมนุษย์มองเห็นธรรม

ท่านพนฺธุโล (ดี)

ชาติภูมิ ท่านพนฺธุโล (ดี) เกิดที่บ้านหนองไผ่ ตำบลหนองขอน อำเภอเมืองอุบลราชธานี

การพระศาสนา หลังจากอุปสมบทที่บ้านเกิดแล้ว ท่านไปอยู่ที่วัดเหนือในเมืองอุบล หลังจากนั้นได้ไปศึกษาพระปริยัติธรรมที่วัดมหาธาตุยวราชรังสฤษฎี และวัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพฯ ต่อมาพระพรหมวรราชสุริยวงศ์ (กุทอง) เจ้าเมืองอุบลคนที่ 3 ได้นิมนต์ท่านกลับเมืองอุบล เพื่อสร้างวัดธรรมยุตตามพระราชปณิธานในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

การสถาปตยกรรม ท่านพนฺธุโล (ดี) พระเถระชั้นผู้ใหญ่ และพระพรหมวรราชสุริยวงศ์ (กุทอง) เจ้าเมืองอุบล ได้ร่วมกันอำนวยการสร้างวัดขึ้นที่ท่าเหนือริมฝั่งแม่น้ำมูล อุโบสถสร้างด้วยเสาไม้ ก่ออิฐถือปูน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวน 10 ชั่ง พระราชทานนามวัดว่า “วัดสุปฏิญนาราม” เป็นพระอารามหลวงธรรมยุตแห่งแรกของภาคอีสาน

มรณภาพ ท่านพนฺธุโล (ดี) มรณภาพที่วัดสระแก้ว เมืองพิษณุโลก

ท่านเทวธมฺมี (ม้าว)

เส้าเอากุเบกขา
สองนิกายไม่รุนแรง
เจ้าเมืองเรื่องอำนาจ
ท่านขจัดความมืดดำ

แก้ปัญหาคความขัดแย้ง
ต่างรู้แจ้งพุทธธรรม
เกือบพันฟาดจนเปลืองพล้า
ควรลองธรรมความเป็นกลาง

ท่านเทวธมมี (ม้าว)

ชาติภูมิ ท่านเทวธมมี (ม้าว) เกิดเมื่อ พ.ศ. 2361 ในเมืองอุบลราชธานี

การพระศาสนา ท่านเทวธมมี อุปสมบทที่วัดเหนือ ในเมืองอุบลราชธานี เป็นเจ้าอาวาสวัดศรีทอง (วัดศรีอุบลรัตนาราม) ท่านได้ขยายวัดธรรมยุตเพิ่มขึ้น 5 วัด ได้แก่

วัดกลางและวัดโนนผึ้ง	ในเมืองอุบล
วัดมหาตยาราม	เมืองจำปาศักดิ์
วัดสร้างโคก	เมืองยโสธร
และวัดมหาชัย	เมืองอุดรธานี

เกียรติประวัติ ท่านเทวธมมี (ม้าว) มีความมุ่งมั่นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและขยายวัดธรรมยุตให้เป็นที่แพร่หลายทั้งในเมืองและต่างเมือง ขณะเดียวกันท่านก็ได้วางเฉยต่อวัดดั้งเดิมท่านวางตัวเป็นกลางมาโดยตลอด ราษฎรมีความศรัทธาเลื่อมใสอย่างไรท่านก็ดำเนินการไปตามนั้น ท่านไม่พึงปรารถนาจะเห็นความขัดแย้งในหมู่สงฆ์ นอกจากนี้ท่านยังได้ใช้บารมีและความสามัคคีธรรม สร้างความปรองดองระหว่างเจ้าเมืองและกรมการเมือง ขจัดปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองให้หมดสิ้นไปได้ จนเรื่องร้ายกลับกลายเป็นดี เป็นเกียรติเป็นศรีแก่เมืองอุบล

มรณภาพ ท่านเทวธมมี (ม้าว) มรณภาพเมื่อ พ.ศ. 2433

พระอริยกวี (อ๋อน)

วางระเบียบบรรลองปกครองสงฆ์ เป็นรูปองค์หมวดหมู่ปูพื้นฐาน
 เน้นวินัยสามัคคีพิธิการ ธรรมยุตมหายานสามเณตร
 จัดความขัดแย้งแห่งความคิด พลังจิตเน้นหลักมรรควิธี
 ข้าหลวงใหญ่ศรัทธาในบารมี เปิดตำนานประเพณี “นกหัสดีลิงค์”

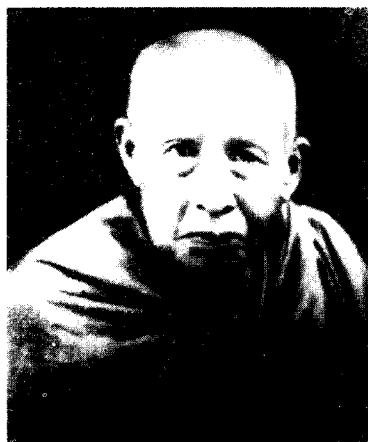
พระอริยกี (อ่อน)

ชาติภูมิ พระอริยกี (อ่อน) เกิดเมื่อ พ.ศ. 2388 ในเมืองอุบลราชธานี

การพระศาสนา พระอริยกี (อ่อน) เป็นผู้เคร่งครัดในพระธรรมวินัย และระเบียบสงฆ์ ท่านได้จัดระบบการปกครองสงฆ์เป็นหมวดหมู่และห้ามบรรพชิตปฏิบัติกิจเพื่อความสนุกสนานและการพนัน เช่น การเลี้ยงกลองแข่งเรือและเลี้ยงม้า เป็นต้น นอกจากนั้นท่านยังตั้งอยู่ในความเป็นกลาง สร้างความสามัคคีในหมู่สงฆ์จนเป็นที่ยอมรับและได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่เมืองอุบลเป็นรูปแรก การปกครองสงฆ์และการเผยแผ่พระพุทธธรรมของท่านได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากข้าหลวงใหญ่หัวเมืองลาวกาวทั้ง 2 พระองค์ คือ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร และพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ กระทั่งถึงคราภรรณภาพ ก็ยังได้รับพระเมตตาจากข้าหลวงใหญ่ด้วยการเชิญศพตั้งเป็นเกียรติบนนกหัสติลิงค์ อันเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของเมืองอุบลราชธานี

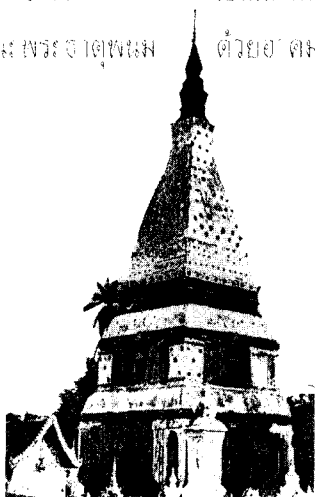
มรณภาพ พระอริยกี (อ่อน) มรณภาพเมื่อ พ.ศ. 2446

พระครูวิโรจน์รัตโนบล (บุญรอด นนฺตโร)

รู้แจ้งข้างเขี้ยวชาเบุช่านาเบุคัลยิ	ทั่วอาณันท์ประกาศพระศาสนา
ตามพระบาทองค์สมเด็จพระสัมมา	เปี่ยมความดีเมตตามหาเมตตา
มองโลกจรรฆนามดีอาวีรวิ	เป็นเสาหลักบรรเทาทุกข์สร้างสุขสม
ประจักษ์ใหญ่บูรณพระธาตุพนม	ด้วยอศมถการไทยไม่วางวาย

พระครูวิโรจน์รัตโนบล (บุญรอด นนฺตโร)

ชาติภูมิ พระครูวิโรจน์รัตโนบล (บุญรอด นนฺตโร) เกิดที่ตำบลโนนเมือง อำเภอเมืองอุบลราชธานี

การพระศาสนา พระครูวิโรจน์รัตโนบล อุปสมบทที่วัดบ้าน้อย (วัดมณีวนาราม) แล้วย้ายไปอยู่วัดทุ่งศรีเมือง ได้เป็นเจ้าอาวาสวัดทุ่งศรีเมือง เจ้าคณะอำเภอและเจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี ท่านปฏิบัติหน้าที่ปกครองดูแลคณะสงฆ์ให้คงมั่นอยู่ในพระธรรมวินัย ท่านมีแต่ความเมตตาอารี มองโลกในแง่ดี ไม่ว่าใครหรือชนชั้นใดไปฟังบุญญาบารมีท่าน ท่านจะบอกว่า ดีดี อยู่เสมอ พุทธศาสนิกชนทั้งหลายจึงถวายนามพิเศษแก่ท่านว่า ท่านพระครูดีโลดหรือญาท่านดีโลด

การสถาปตยกรรมนอกเหนือจากการอบรมสั่งสอนธรรมปฏิบัติแก่ภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา อย่างสม่ำเสมอแล้ว พระครูวิโรจน์รัตโนบล ท่านยังมีความรู้ความสามารถเชิงช่างและมีญาณวิเศษ ท่านได้นำพุทธศาสนิกชนบูรณะและก่อสร้างพุทธสถานหลายแห่ง โดยปลุกจิตสำนึกของผู้คนให้เห็นประโยชน์ต่อการกระทำคุณงามความดี มิใช่การลบหลู่หรือทำลาย ท่านปฏิสังขรณ์วิหารพระเหล่านพินิจิต อำเภอพนา จังหวัดอุบลราชธานี ร่วมสร้างพระอุโบสถวัดสุปัฏนาราม (หลังปัจจุบัน) เป็นประธานในการหล่อพระสังกัจจายน์ พระประธานในพระอุโบสถวัดสุปัฏนาราม พระประธานวัดบ้านท่าบ่อและวัดบ้านหนองไหล่ ที่นับว่าเป็นเกียรติประวัติและเป็นที่ยอมรับเลื่อมใสศรัทธาในหมู่ชนทั่วไปได้แก่การที่ท่านได้เป็นประธานใหญ่อำนวยการบูรณะองค์พระธาตุพนม เมื่อ พ.ศ. 2444

หลังศรัทธา ใน พ.ศ. 2483 เกิดกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศส จนเกิดการรบพุ่งด้วยอาวุธสงคราม พ.ศ. ๒๔๘๔ พระกล่ำกลางสมร (มงคล หงษ์ไกร) ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานีและผู้บังคับบัญชาของเหล่าทหารหาญ ได้นิมนต์พระครูวิโรจน์รัตโนบลให้เป็นผู้ประสาทพรแก่เหล่าทหาร ทุกคนจึงแคล้วคลาดปลอดภัย

มรณภาพ พระครูวิโรจน์รัตโนบล มรณภาพเมื่อ พ.ศ. 2485

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนโท)

พระเถระเจ้าคณะมณฑลอีสาน	พระผู้วางรากฐานการศึกษา
ตั้งโรงเรียนในวัดพัฒนา	แต่งตำราวรรณกรรมล้วนสำคัญ
ทั้งคันถะจรุระวิปัสสนา	แผ่เมตตาอายุติธรรมย้าจิตมั่น
ปกครองสงฆ์หลายมณฑลพลอนันต์	เป็นมิ่งขวัญชื่อเสียงถึงเชิงตุง

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท)

ชาติภูมิ พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท) เกิดเมื่อ พ.ศ. 2399 ที่บ้านหนองไหล อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี

การพระศาสนา ท่านได้บรรพชาที่วัดบ้านหนองไหลและอุปสมบทศึกษาเล่าเรียนที่วัดศรีทอง (วัดศรีอุบลรัตนาราม) หลังจากนั้นท่านได้ไปศึกษาพระปริยัติธรรมที่วัดเทพศิรินทราวาสและวัดบุปผารามกรุงเทพฯ ด้วยความเพียรพยายามใฝ่รู้และฝึกปฏิบัติ ท่านจึงเป็นนักการศึกษา นักปกครอง นักเขียนและนักเทศน์ เมื่อกลับจังหวัดอุบลราชธานีท่านจึงได้วางรากฐานการศึกษาภาษาไทยและภาษาบาลีในมณฑลอีสาน จัดตั้งโรงเรียนขึ้นตามวัดสำคัญๆ เช่น โรงเรียนอุบลวิทยาคม ในวัดสุปัฏนาราม โรงเรียนอุดมวิทยากร ในเมืองพานิคมและโรงเรียนบูรพาสยามเขต หินนครจัมปาศักดิ์

การปกครอง ท่านได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้บริหารคณะสงฆ์หลายตำแหน่ง เป็นต้นว่า เป็นเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุยาราม และเจ้าคณะสังฆปาโมกข์ นครจัมปาศักดิ์ เป็นเจ้าคณะมณฑลอีสาน เจ้าคณะมณฑลจันทบุรี เจ้าคณะมณฑลราชบุรี เจ้าคณะมณฑลกรุงเทพฯ และเจ้าอาวาสวัดบรมนิวาส กรุงเทพฯ ในระหว่างการปกครองสงฆ์และกำกับดูแลพระศาสนานั้น พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ได้รวบรวมวรรณกรรมโบราณแต่งไว้เป็นกาพย์อีสานจำนวนมากสำหรับเป็นสื่อกลางในการอบรมสั่งสอนประชาชน เช่น สิริจันโทวาทคำสอน กาพย์ปู่สอนหลาน กาพย์หลานสอนปู่ เป็นต้น นอกจากนั้น ความเป็นเลิศทางด้านการเทศน์ของท่านก็ได้รำลือแพร่หลายไปถึงเมือง เชียงตุง จนเจ้าฟ้าเจ้าเมืองได้อาราธนาให้ท่านเทศน์โปรดประชาชนและข้าราชการในเมืองเชียงตุงตลอดจนให้เป็นธุระจัดระเบียบการคณะสงฆ์ที่ เชียงตุง

มรณภาพ พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ มรณภาพเมื่อ พ.ศ. 2475

สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (อ้วน ดิสโส)

ท่านเจ้าอาวาสบรรพชาศีลเป็นปราชญ์แท้	นับตั้งแต่กิจวัตรพระศาสนา
งานนิพนธ์ปลุกใจให้ประจำ	ไฟศึกษาฝึกฝนเป็นคนดี
มรดกอีสานนั้นมากมาย	ส่วนหลายหลากชาติประกาศศรี
"ทรัพย์ในดินสินในน้ำ" คำทวี	สมเป็นถิ่นไทยดีดั่งศรีไทย

สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (อ้วน ดิสโส)

ชาติภูมิ สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (อ้วน ดิสโส) เกิดเมื่อ พ.ศ. 2410 ที่บ้านแคน ตำบลดอนมดแดง อำเภอเมืองอุบลราชธานี

การพระศาสนา ท่านอุปสมบทศึกษาพระปริยัติธรรมที่วัดศรีทอง (วัดศรีอุบลรัตนาราม) เป็นกำลังสำคัญของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท) ในการวางรากฐานการศึกษาภาษาไทยและภาษาบาลีในเมืองอุบลราชธานี นับแต่การจัดตั้งโรงเรียนอุบลวิทยาคม ในวัดสุปฏิญนาราม เป็นครูสอนแผนกบาลี เมื่อพระภิกษุสามเณรและประชาชนสามารถเรียนรู้อ่านออกเขียนได้แล้ว ท่านจึงได้นิพนธ์งานวรรณกรรมทางศาสนาไว้เป็นจำนวนมาก อาทิ คำเตือนครั้งสุดท้าย เกาะแก้ว หลักพระพุทธศาสนา ยอดธรรม ปัจฉิมพุทธพจน์ และหัวใจธรรมจักรเป็นต้น และด้วยความเป็นเอตทัคคะทางด้านการศึกษาและการปกครองสงฆ์ รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงได้มีมติให้ท่านเป็นเจ้าอาวาสรูปแรกของวัดพระศรีมหาธาตุ กรุงเทพฯ ซึ่งเป็นพระอารามหลวงชั้นเอกในสมัยประชาธิปไตยแบ่งบาน

ถิ่นไทยดี สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ได้สร้างวัดสุทธจินดาขึ้นที่จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งนอกเหนือจากการเป็นศาสนสถานสำหรับศึกษาพระธรรมวินัยแล้ว ท่านยังกำหนดให้เป็นแหล่งรวบรวมศิลปโบราณวัตถุอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของดีอีสาน โดยท่านมีความตั้งใจจะให้วัดสุทธจินดา รวมทั้งวัดสุปฏิญนาราม เมืองอุบลฯ เป็นพิพิธภัณฑ์ เป็นศูนย์รวมแห่งความภูมิใจของคนในชาติ ท่านสามารถปลูกเร้าให้ประชาชนเห็นความสำคัญของผืนแผ่นดินอีสาน การรักถิ่นฐานบ้านเกิด การประกอบสัมมาอาชีพที่สุจริต ทั้งทางด้านการช่าง การกลีกรรมและหัตถกรรม สมดังที่ท่านได้กำหนดให้ภาคอีสานเป็น “ถิ่นไทยดี” (ภาคเหนือ เป็น ถิ่นไทยงาม ภาคกลาง เป็น ถิ่นจอมไทย และภาคใต้ เป็น ถิ่นไทยอุดม)

มรณภาพ สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ มรณภาพที่วัดบรมนิवास กรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ. 2499

พระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล

สมถะวิปัสสนา	ด้วยปัญญาปฏิบัติ
ไพโรพงชุตงคฺวฺตร	บรรลุมัคค์นเปี่ยมปรีชา
แสวงหาความวิเวก	สอนศิษย์เอกทั่วแหล่งหล้า
พุทธศาสน์เสริมศรัทธา	ผลานิสงส์ผู้ทรงธรรม

พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล

ชาติภูมิ พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล เกิดเมื่อ พ.ศ. 2404 ที่บ้านชะโดม ตำบลหนองซอน อำเภอมืองอุบลราชธานี

การพระศาสนา ท่านอุปสมบทที่วัดใต้ อำเภอมืองอุบลราชธานี ศึกษาพุทธธรรมเป็นธรรมยุตที่วัดศรีทอง (วัดศรีอุบลรัตนาราม) พระอาจารย์เสาร์เป็นผู้ใฝ่รู้และฝึกปฏิบัติด้วยตนเองอย่างเคร่งครัด ท่านแสวงหาความวิเศษและปฏิบัติธุดงค์วัตรอย่างสม่ำเสมอตามป่าเขานั่นถิ่นที่ต่าง ๆ เช่น อุบลราชธานี อุตรธานี สกลนคร นครราชสีมาและสระบุรี ท่านได้บำเพ็ญภาวนาและเจริญสมณธรรม อบรมสั่งสอนพุทธศาสนิกชนให้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ จนชื่อเสียงของท่านเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาอย่างกว้างขวางและแพร่หลาย ศิษย์เอกของท่านคือ พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต

มรณภาพ พระอาจารย์เสาร์ มรณภาพเมื่อ พ.ศ. 2484 ณ วัดมเหยงคณ์ ตายาราม นครจำปาศักดิ์

พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต

ท่านฝึกจิตวิปัสสนาหาความสงบ	โดยเครื่องครุฑธรรมวินัยไฟฝึกฝน
จิตมนุษย์วุ่นวายในวังวน	ความหลุดพ้นปรารถณัตถตา
วัตรสี่ประการท่านสืบศาสน์	บิณฑบาตฉันในบาตรด้วยหัตถา
มุ่งวิเวกยึดมั่นฉันทเอกา	นั่งหมั่นตบแต่งสกุลเกื้อหนุนกรรม

พระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต

ชาติภูมิ พระอาจารย์มั่น เกิดเมื่อ พ.ศ. 2413 ที่บ้านคำบง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ (ปัจจุบันเป็นอำเภอศรีเมืองใหม่) จังหวัดอุบลราชธานี

การพระศาสนา ท่านบรรพชาที่วัดบ้านคำบงและอุปสมบทเป็นพระภิกษุที่วัดศรีทอง (วัดศรีอุบลรัตนาราม) ศึกษาปฏิบัติวิปัสสนากับพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล และเข้ากรุงเทพฯ ศึกษาวิปัสสนาปฏิบัติจิตภาวนากับพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท) เมื่อเดินทางกลับอุบลราชธานี ท่านได้ถือปฏิบัติธุดงค์วัตรไปตามสถานที่ต่างๆ ทั้งภาคอีสาน ภาคเหนือ และภาคกลาง โดยตั้งมั่นอยู่ในวัตร 4 ประการคือ

1. บิณฑบาตรเป็นวัตร
- 2.ฉันอาหารในบาตรเป็นวัตร
- 3.ฉันอาหารครั้งเดียวเป็นวัตร
4. นุ่งห่มผ้าบังสุกุลเป็นวัตร

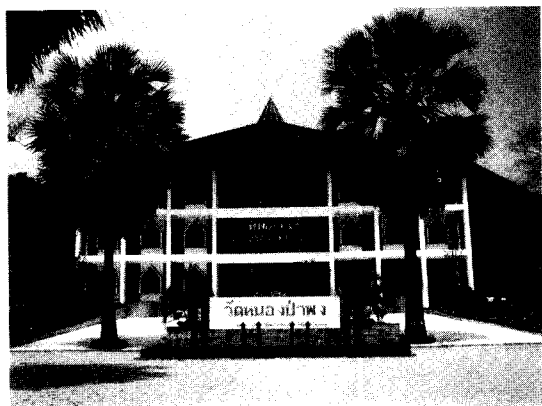
พระอาจารย์มั่น ได้ฝึกจิตวิปัสสนาอย่างเคร่งครัด พุทธศาสนิกชนให้ความเคารพศรัทธา เป็นที่ยอมรับว่าท่านเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สมณเพศสายวิปัสสนาธุระ ศิษย์เอกของท่านคือ พระโพธิญาณเถระ

มรณภาพ พระอาจารย์มั่น มรณภาพเมื่อ พ.ศ. 2492 ที่วัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร

ธรรมะที่ศึกษา	ท่านนำมาปฏิบัติ
รู้จริงรู้แจ้งชัด	อุดมวัดรสำเร็จญาณ
ปัญญาจนะใจ	มิหลงไหลในสังขาร
ธรรมะพระโพธิญาณ	สืบสานธรรมพระสัมมา

พระโพธิญาณเถระ (ชา สุภทฺโท)

ชาติภูมิ พระโพธิญาณเถระ เกิดเมื่อ พ.ศ. 2461 ที่บ้านจิกก่อ ตำบลธาตุ อำเภовารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

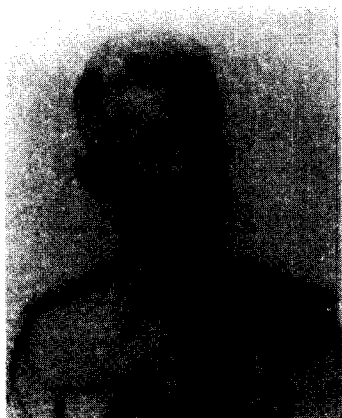
การพระศาสนา ท่านบรรพชาและอุปสมบทที่วัดบ้านก่อใน อำเภอวารินชำราบ ท่านเป็นผู้เคร่งครัดในหลักธรรมและการถือปฏิบัติวิสัยสนาเป็นอย่างมาก จนได้ฝากตัวเป็นศิษย์ของพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร ท่านได้รับการกล่าวขานและบันทึกไว้อย่างกว้างขวางถึงแนวทางการแสวงหาความวิเวกและการค้นหาพุทธสัจธรรม ท่านได้ตั้งสำนักสงฆ์วัดหนองป่าพงให้เป็นศูนย์ศึกษาและปฏิบัติธรรม จนมีพุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศฝากตัวเป็นศิษย์ ตั้งสำนักสงฆ์สาขาวัดหนองป่าพงขึ้นทั่วทุกภูมิภาครวมทั้งต่างประเทศ

มรณภาพ นับแต่ปี 2520 เป็นต้นมา ร่างกายของท่านเริ่มมีอาการทรุดต้องผ่าตัดสมองแต่อาการอาพาธก็ยังไม่ดีขึ้น จนกระทั่งวันที่ 16 มกราคม 2535 หลวงพ่อชาถึงแก่มรณภาพด้วยอาการสงบ

พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์

พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ (พระองค์เจ้าชายชุมพลสมโภช) เป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๑๗ ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาพิ้ง ประสูติเมื่อวันอังคารที่ ๒๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๐๐ มีพระชายา ๕ พระองค์ ที่มีชื่อเสียง คือ หม่อมเจียงคำ และมีโอรสธิดาหลายองค์ เช่น หม่อมเจ้าชายอุปถัมภ์ ชุมพล หม่อมเจ้าชายกมลธิดา ชุมพล และหม่อมเจ้าหญิงบุญจิราธร

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนาขึ้นเป็นกรมหมื่นสรรพสิทธิประสงค์ เมื่อปีระกา พ.ศ. ๒๔๒๔ ได้เลื่อนเป็นกรมขุนสรรพสิทธิประสงค์ในปี ๒๔๔๓ เป็นพลตรีราชองครักษ์ เป็นข้าหลวงต่างประเทศสำเร็จราชการมณฑลลาวกาว (มณฑลอีสาน) ท้องที่จังหวัดอุบลราชธานี สุรินทร์ ศรีสะเกษ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ในปัจจุบัน ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๕๕ ได้รับการสถาปนาเป็นกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ และเสนาบดีที่ปรึกษาในปี ๒๔๕๖ สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๖ พระชันษา ๖๕ ปี

พระราชกรณียกิจที่สำคัญ

๑. **ด้านการทหาร** จัดตั้งกองทหารที่เมืองอุบลราชธานี พ.ศ. ๒๔๓๑ โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีสารตราตั้งกองทหารขึ้นที่เมืองอุบลราชธานีและนครจำปาศักดิ์เป็นครั้งแรก การเกณฑ์ทหารในท้องที่เมืองอุบลราชธานีมีเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๕๗ และต่อมารัฐบาลก็ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหารได้ครบทุกมณฑลทั่วพระราชอาณาจักรในปี พ.ศ. ๒๔๘๙

๒. **ด้านการปกครอง** ได้ทรงเปลี่ยนชื่อ เส้น เป็นแขวง ผู้ปกครองเส้น เรียก นายแขวง ทรงเพิ่มตำแหน่งตาแสง จำบ้าน จากเดิมตำแหน่งนี้มีผู้ปกครองเพียงคนเดียว ให้เพิ่มเป็น ๓ คน ทั้งนี้ขึ้นกับขนาดของหมู่บ้าน หากเป็นหมู่บ้านใหญ่ให้ชื่อว่า นายตำบล และเพิ่มกองปราบในส่วนภูมิภาค ขึ้นอีก นอกจากนั้นได้ทรงตั้งโรงเรียนฝึกหัดราชการ โดยเลือกเอาบุตรหลานข้าราชการจากหัวเมืองใหญ่มาอบรมให้มีความรู้ด้านการปกครอง การสอบสวนคดีแพ่ง อาญา การเขียนคำร้อง ตรวจจำเนาอรรถคดีความ แล้วให้รับราชการในท้องถิ่นของตนต่อไป

๓. **ด้านการคมนาคม** ทรงจัดตั้งโรงเรียนแผนที่ขึ้น สอนให้รู้จักการทำถนนหนทาง ทั้งถนนในเมืองอุบลราชธานีและนอกเมือง ออกสำรวจวางสายโทรเลขระหว่างหัวเมืองมณฑลจากอุบลราชธานีไปช่องเม็กและนครจำปาศักดิ์ เป็นต้น

๔. **การปราบกบฏผีบ้าผีบุญ** เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๒ มีผู้ต่อต้านเป็นผู้วิเศษปลุกปั่นให้ประชาชนกระด้างกระเดื่องต่อแผ่นดิน ซึ่งเรียก “ผีบ้าผีบุญ” เกิดความปั่นป่วนวุ่นวายในเขตการปกครองของมณฑลอีสานหลายเมือง เช่น อุบลราชธานี ศรีสะเกษ และยโสธร พระองค์ได้ดำเนินการปราบปรามจนสงบเรียบร้อย

๕. **การจัดตั้งกองตำรวจภูธร** ได้ทรงขอจัดตั้งกองตำรวจภูธรขึ้นในมณฑลอีสานประจำเมืองอุบลราชธานี ณ บริเวณหนองสะพัง คือ บริเวณเหนือวัดป่าใหญ่ (วัดมหาวนาราม) ในปัจจุบัน

๖. **ด้านการศึกษา** ในสมัยพระยาศรีสิงหเทพ (ทัต ไกรฤกษ์) เป็นข้าหลวงประจำเมืองอุบล ได้จัดตั้งโรงเรียนขึ้นใหม่ ๒ แห่ง คือ โรงเรียนวาศิ กสถานอุบล และโรงเรียนหญิง คือ โรงเรียนนรีนุกูล (โรงเรียนอนุบาลอุบลฯ ในปัจจุบัน) หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า โรงเรียนแม่หนู

๗. **การจัดที่ราชพัสดุ** หลังจากพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ได้ทรงรับหม่อมเจียงคำมาเป็นชายาในปี พ.ศ. ๒๔๓๖ พระองค์ทรงมีรับสั่งต่อชายา หม่อมเจียงคำ, พระอุบลศักดิ์ประชาชน (กุคำ สุวรรณกูฏ) อันเป็นญาติผู้ใหญ่ของชายาว่า ที่ดินทั้งหลายซึ่งทางราชการได้อาศัยอยู่ในขณะนั้นนั้น พระยาศรีสิงหเทพ (ทัต ไกรฤกษ์) และพระยาภักดีณรงค์ (สิน ไกรฤกษ์) ข้าหลวงเมืองอุบลแจ้งว่า เป็นที่ดินมรดกตกทอดจากราชบุตรผู้ผู้เป็นบรรพบุรุษของคนเหล่านี้ ข้าหลวงได้อาศัยเป็นสำนักของทางราชการมาช้านาน แต่ยังไม่คิดค่าตอบแทนให้จึงอยากให้ผู้เป็นเจ้าของที่ดินช่วยกันพิจารณาคุณค่าที่ดิน บุคคลคณะนี้จึงขอพระราชทานเวลาไปปรึกษาหมุ่คณะญาติในที่สุดก็ตกลงกันว่าควรยกที่ดินให้เป็นสาธารณประโยชน์แก่แผ่นดินเพื่อเป็นอนุสรณ์สำหรับคนรุ่นหลังโดยไม่คิดค่าตอบแทนแต่อย่างใด

๘. **การพระศาสนา** ทรงอุปถัมภ์กิจการพระศาสนา บูรณะปฏิสังขรณ์วัดขึ้นหลายแห่ง เช่น วัดเลียบ วัดสารพัดนึก และวัดบูรพาราม

หม่อมเจียงคำ ชุมพล ณ อยุธยา

ประวัติ

หม่อมเจียงคำ ชุมพล ณ อยุธยา เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๒ ที่เมืองอุบลราชธานี เป็นธิดาคนที่ ๙ ของท้าวสุรินทร์ ขมภู และนางดวงจันทร์

ได้เข้าพิธีบายศรีสู่ขวัญถวายตัวเป็นชายาของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ เมื่อเดือนมีนาคม ร.ศ. ๑๑๒ (พ.ศ. ๒๔๓๗) ได้ให้กำเนิดโอรส ๒ องค์ คือ หม่อมเจ้าอุบลีสาน ชุมพล และหม่อมเจ้ากมลีสาน ชุมพล

ผลงาน

ได้มอบที่ดินอันเป็นมรดกตกทอดให้เป็นประโยชน์แก่แผ่นดินจำนวน ๖ แปลง ซึ่งในปัจจุบันเป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการที่สำคัญๆ คือ

๑. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจังหวัดอุบลราชธานี

๒. เทศบาลเมืองอุบลราชธานี

๓. ห้างศรีเมือง และโรงเรียนอนุบาลอุบลราชธานี

๔. ศาลจังหวัดอุบลราชธานี

๕. ที่ทำการอำเภอเมืองอุบลราชธานี

๖. ศาลากลางจังหวัดอุบลราชธานี

นอกจากนี้ ยังมีที่ดินอีก ๓๗ ไร่ที่ตกทอดมาเป็นมรดกของ โอรสทั้ง ๒ องค์ และได้มอบให้ทางราชการเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งปัจจุบันคือ โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์

หม่อมเจียงคำ ชุมพล ณ อยุธยา ได้ถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๔๘๑ ด้วยโรคล้มปาด

หม่อมเจ้าหญิงบุญจิราธร (ชุมพล) จุฑาธุช

พระประวัติ

หม่อมเจ้าหญิงบุญจิราธร (ชุมพร) จุฑาธุช ประสูติเมื่อวันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๐ ณ วังที่ประทับของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นพระธิดาองค์แรกของกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์กับหม่อมบุญจีน ชุมพล ณ อยุธยา มีพระนามเดิมว่า “จิรบุญนี” ต่อมาได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามใหม่ว่า “บุญจิราธร” ทรงอภิเษกสมรสกับสมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลลิกา กรมขุนเพชรบูรณ์อินทราชัย

การศึกษา

เริ่มการศึกษาโดยได้รับพระราชทานครูมาสอนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่โรงเรียนสวนโมรวัธ ต่อมาได้ทรงเข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนราชินีจนจบชั้นประโยคมัธยมศึกษา (ม.๖)

ผลงาน

ทรงเป็นผู้ที่ประกอบคุณงามความดีและทรงบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมมาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริจาคทรัพย์สิ่งที่เป็นที่ดินและเงินสดแก่หน่วยงานทางด้านการแพทย์และพยาบาล ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด

สิ้นชีพิตักษัย เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๒๓ ด้วยพระโรคชร

นายเลียง ไชยกาล

เจนจบจากเบญจจะมะมหาราช
เป็นบัณฑิตธรรมศาสตร์ชายชาติสิงห์
นักประชาธิปไตยตั้งใจจริง
เป็นหัวมึงเพียงอุบลถิ่นคนดี
อุดมการณ์เด่นชัดจัดทุกซ์
เสริมความสุซข่าวประจำบุรีศรี
ลูกอีสานแจวเรือจ้างงานนี้
เป็นถึงรัฐมนตรีที่เด่นดัง

ประวัติ

นายเลียง ไชยกาล เกิดวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๕ ที่บ้าน
เหนือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี บุตรนายสาย และนางลำเนียง
ไชยกาล สมรสกับนางอรพิน ไชยกาล

การศึกษา

จบชั้น ม.๖ จากโรงเรียนเบญจจะมะมหาราช เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๒
จบธรรมศาสตร์บัณฑิตรุ่นแรกจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
โดยสอบปากเปล่า เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๖

ผลงาน

พ.ศ. ๒๔๗๖-๒๔๙๙ ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัด
อุบลราชธานี เป็นรัฐมนตรี ๔ ครั้ง ๓ กระทรวงคือ รัฐมนตรีช่วยว่าการ
กระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงยุติธรรม รัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงยุติธรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (ผู้ริเริ่มก่อตั้ง ช.พ.ค.)

นายเลียง ไชยกาล ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๙

นายพล สิทธิธรรม

อาทิตย์ส่องแสงแจ้งเกิดครู
นักต่อสู้เพื่อสืบสานการศึกษา
การเรียนรู้เป็นพื้นฐานการพัฒนา
ชาติ-ประชาต้องตระหนักในหลักการ
สร้างความรู้เสริมความคิดสิทธิโดยชอบ
ตามระบอบประชาธิปไตยในอีสาน
ใช้ความคิดช่วยชาติร่วมรัฐบาล
สร้างผลงานเพื่อชีวิตสิทธิเท่าเทียม

ประวัติ

นายพล สิทธิธรรม เกิดเมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๗ ที่บ้านนา
ขาม ตำบลหนองเมือง อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นบุตร
ของนายคุณและนางน้อย สิทธิธรรม สมรสกับนางจันมี (พันธุ์วงศ์) สิทธิธรรม
การศึกษา

สำเร็จการศึกษาวิชาชุดครู ป.ม. เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๙

การรับราชการ

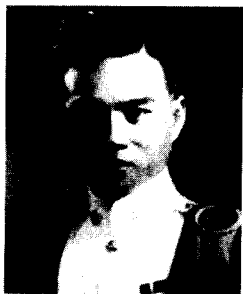
พ.ศ. ๒๔๖๙ รับราชการครูที่โรงเรียนเบญจมะมหาราช

ผลงาน

พ.ศ. ๒๔๘๐ ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีวิธีการต่อสู้ทาง
การเมืองเพื่อสิทธิของชาวอีสานโดยแท้จริง ได้ร่วมเป็นแกนนำในการตั้ง
พรรคประชาธิปไตย และมีโอกาสได้เข้าร่วมรัฐบาลเป็นรัฐมนตรีถึง ๒ สมัย คือ
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร

ในบั้นปลายของชีวิตได้อุปสมบทและปัจจุบันได้มรณภาพแล้ว

นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์

ประวัติ

นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ เกิดเมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๔๔๙ ที่บ้านหนองยาง ตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี สมรสกับเจ้าสิริบังอร ณ จำปาศักดิ์

การศึกษา

ประกาศนียบัตรชุดครูมัธยม
เนติบัณฑิตไทย

การรับราชการ

- พ.ศ. ๒๔๗๗ ครูโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช ต่อมาได้เลื่อนเป็นครูใหญ่โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช
- พ.ศ. ๒๔๘๓ โอนไปรับราชการที่กระทรวงมหาดไทยในตำแหน่งเลขานุการมณฑลนครราชสีมา ครั้นสุดท้ายดำรงตำแหน่งนายอำเภอท่าอุเทน แล้วลาออกสมัครผู้แทนฯ ของจังหวัดอุบลราชธานี

ผลงาน

๑. ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ทำหน้าที่หัวหน้าขบวนการเสรีไทยเขตอุบลราชธานี

๒. เป็นผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี โดยได้รับเลือกทุกสมัยที่ลงสมัคร สามารถปฏิบัติหน้าที่อย่างกล้าหาญ เป็นที่ยอมรับของวงการทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแม่น้ำโขง แม่น้ำชี และแม่น้ำมูล

๓. เป็นรัฐมนตรี ๖ สมัย

๔. ตั้งโรงเรียนศรีทองวิทยาและโรงเรียนวิไลวัฒนาซึ่งเป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาที่สำคัญของเมืองอุบลในอดีต

นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ถึงแก่กรรม พ.ศ. ๒๕๔๒

นางอรพิน ไชยกาล

เป็นแม่พิมพ์พัฒนาเยาวชน
ช่วยเหลือคนไขว่คว้าหาความหมาย
ทุกชีวิตมีค่าอย่าดูดาย
สิ่งสุดท้ายความดีจะจีรัง
ยอดหญิงเหล็กเปิดประตูสู่ความกล้า
จากวิญญูความเป็นครูสู่ความหวัง
เป็นคนแรกที่สตรีมีพลัง
ได้ทิ้งในสภามหาวิทยาลัย

ประวัติ

นางอรพิน ไชยกาล เกิดที่บ้านเหนือ ถนนอุปราษ อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี สมรสกับนายเลียง ไชยกาล

การศึกษา

จบมัธยมปีที่ ๖ โรงเรียนนารีนุกูล พ.ศ. ๒๔๕๔

จบโรงเรียนฝึกหัดครูสตรี “เบญจมาภรณ์” พ.ศ. ๒๔๖๖

ผลงาน

- เป็นครูใหญ่โรงเรียนนารีนุกูล เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๗
- เป็นผู้อุปถัมภ์โรงเรียนนารีนุกูลมาตลอด
- เป็นผู้ก่อตั้งนารีนุกูลสมาคม ปี พ.ศ. ๒๕๐๗
- เป็นผู้ก่อตั้งมูลนิธิเด็กกำพร้าอีสาน
- เป็นนักสังคมสงเคราะห์ ได้ถวายเงินโดยเสด็จพระราชกุศลโดย

สม่าเสมอ

- เป็นสตรีที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนแรกของประเทศไทย และเป็นแม่ตัวอย่างประจำปี ๒๕๒๗

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา :

ผศ.สมชาย	วงศ์เกษม
ผศ.อาคม	วามะลุน
ผศ.สุบรรณ	จันทบุตร
ผศ.ทัศน์	ทัศนียานนท์

คณะกรรมการจัดทำหนังสือ :

ผศ.สมพิศ	จิตตรง
ผศ.นพดล	จันทร์เพ็ญ
ผศ.ถนอม	ศรีทานนท์
ผศ.คณินิตย์	จันทบุตร
นางประภาศรี	กัลปดี
นางสุเปีย	ทาปทา
นายลำดวน	สุขพันธุ์
นายกิติรัตน์	สินบัณฑิต

รูปเล่ม : ภาพประกอบ :

นายลำดวน	สุขพันธุ์
นายสุเชาว์	มีหนองหว้า
นายกิติรัตน์	สินบัณฑิต
นายภาณุเดช	เพียรความสุข

งบประมาณ : หน่วยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น
จังหวัดอุบลราชธานี

พิมพ์ที่ : หจก.อุบลยงสวัสดิ์ดีออฟเซต โทร. 243935, 243997
พิมพ์ครั้งที่ 2 จำนวน 1,000 เล่ม